

Ferdinandy György

AMNESZTIA

Hét év után hirdették meg, hét évvel a forradalom bukása után. Volt, aki azt állította: hamar. Amnesztiát hirdetni akkor szokás, amikor már belerokkantak a várakozásba az emberek. Amikor már beteljesedett az ítélet az elítélteken.

Mások szerint későn jött ez a közkegyelem. Hét év után nem fognak többé hazatérni, akik idegenbe kerültek a felkelés után. Ennyi idő alatt, bárhová vetette is őket a sors, így vagy úgy, de már megcsinálták az életüket.

Ami engem illet, rám mindez nem vonatkozott. Hallottam ugyan, hogy tiltott határátlépésért engem is két évre ítélték. De mivel eszem ágában sem volt hazatérni, még csak nem is ellenőriztem ezt a félhivatalos adatot.

Bosszantó, ha az embernek csak úgy, okkal vagy ok nélkül, egyszer csak megbocsátanak. Engem legalábbis idegesített ez a kéretlen, egyoldalú kapcsolat. Nem, nem rokantam bele a várakozásba, és nem csináltam meg az életem. Éltem. Nem ugrottam a plafonra, amikor megtudtam, hogy ha kedvem tartja, hazamehetek.

Mondhatjuk úgy, hogy nekem se korán, se későn nem jött ez az amnesztia. Talán nem is veszem észre, ha nem ír anyám. De a levél megérkezett; jobb későn, mint soha. Benne egy újságkivágás, ha netán nem hinném el, hogy azok, akik világgá zavartak, most, ime, megbocsátanak.

Anyám szálkás betűi, mit tagadjam, jobban megrendítettek, mint az, hogy felfüggesztették a büntetésemet. Eszembe jutottak az első idők, amikor minden reggel a kapuban vártam a postást. Amikor még reméltem, hogy anyám írni fog. Ha mást nem, azt, hogy nem kapta meg a leveleimet.

Ez lett volna a magyarázat. A félelem, egészen egyszerűen. Adminisztratív félelem, központilag irányított. Elmúlt, egy csapásra, amint életbe lépett a közkegyelem.

Majd elmagyarázom! – írta anyám. Élőszóban, mert – mint jelezte – már meg is vette a vonatjegyet.

Én akkor már túl voltam az első nagy nekifutáson. Azokon az időkön, amikor azt hiszi az ember, hogy ezek itt hülyék, annyira rendesek. És hogy ergo itt mindent lehet. Fejjel rohantam én is a falnak. Meg kellett tanulnom, hogy a fal keményebb, mint gondolta volna az ember. Nekem pedig a jelek szerint nem elég kemény a fejem.

A tanulástól hamar elment a kedvem. Hogy mást ne mondjak, öt múlt időt kellett volna bemagolnom, nekem, akinek egyetlen csóró múltja volt, és azt is jobban tettem volna, ha elfeledem. Utazó vigéc lettem, aligazgató a névjegyemen. Többet kerestem, mint a tanárim, mindjárt az első munkahelyemen.

Legalábbis elméletileg. Mert annyira azért dolgozni sem szerettem. A tapasztalatlan vigéc előtt becsapják az ajtót a bérházak sanda lakói, falun pedig ráeresztik a kutyát az őszinte szívű vidékiek. Egyre mérsékeltebb lelkesedéssel gyűjtöttem én is a sérüléseimet.

A házasságom sem lett – hogy pontosan fejezzem ki magam – osztatlanul sikeres. Igaz, hogy jó módú lány volt a feleségem, mint mondják, bekerültem a tojásba. Tár-

saim még a rendhagyó igéket magolták, amikor én már letegeztem az alpolgármestereket.

A polgárlányokat azonban nem csak úgy, minden ok nélkül vonzza egy hozzám hasonló ágrólszakadt idegen. Ki kellett volna ragadnom a környezetéből, el kellett volna kápráztatnom a feleségemet. Csakhogy én nem voltam törzsfőnök Afrikában. Még csak néger sem, mielőtt – mint láttuk – kitört ez a közkegyelem. Ráadásul akkor már – hét év után – nem tartott el sem a kék, sem a vöröskereszt.

Amikor megkaptam anyám levelét, egy Anyó nevű garniszállóban éltem. A név a Rajna bal partján báránykát jelent. Valóban, apró, fehér szálloda volt az Anyó, egyetlen vendégszobával a kocsmá felett. Lejártam, odalent üldögéltem, ha nagyon kínozott a magány. Mert Clo megtartotta magának a barátokat, a lakást és a gyereket.

Az ember megtorpan ilyenkor, az első nagy nekifutás csődje után. Megpróbálja kiszámítani, hol hibázta el. Honnan kellene mindent újrakezdeni. Én is már-már azt hittem, értem. És akkor, tessék, itt ez a levél. Ez a kéretlen-kelletlen közkegyelem.

Volt ebben az egészben valami aránytalan. Anya nem utazott soha sehová, mióta csak az eszemet tudom. Most pedig felkerekedik, hét év hallgatása után.

Régen, amikor nem tudtam, hogy mit csináljak, megkérdeztem a feleségemet. Becsöngettem most is a régi lakásba. Végül is anyám mind a kettőnkhez érkezett.

Biztos voltam benne, hogy ki fog nevetni. De Clo nem nevetett.

– Elébe kell menni – mondtam – a határra. Csak Ausztriáig tudta megvenni a jegyet.

– Ezer kilométer! – állapította meg a feleségem. – Kibírja a tragacs?

– Simeon? – húztam ki magam.

– Mert neve van? – kérdezte gúnyosan.

Amíg vele éltem, nem adtam az autóknak nevet.

– Mikor indulsz? – kérdezte még.

– Velem jössz?

Sóhajtott, és azt felelte:

– Igen.

Ilyen volt Clo. És ilyen voltam én. Ennyire nem ismertem a feleségemet.

Ültünk az apró Renault-ban, elöl mi ketten, hátul, mögöttünk, a gyerek. Első nap Bécsig jutottam el. Anyám másnap délben érkezett.

Nickelsdorf volt az osztrák határállomás. Úgy gondoltam, hogy nyilván ott fogják leszállítani. De Nickelsdorfnál nem állt meg a budapesti vonat. Rohantunk vissza Bruck felé. Emlékszem, mérges voltam és kétségbeesett.

Anya nagy csomagokkal szállt le, amikor valahol a Lajta-hídnál megállt az egykocsis szerelvény, mint bemondták: a nemzetközi gyorsvonat. Apró kis hölgy, töpörödött öregasszony: az egyetlen utas. Állt a töltésen, a kalauznak, aki lesegítette, erőnek erejével valamit a markába nyomott.

A csomagokat a koci tetejére kötöttük. Ahogy anyám mondta, az ajándékokat. Nem álltunk meg Bécsben, fagyóban volt a pénzem, és még különben sem ment le a nap.

– Sebaj, megállunk legközelebb! – mondta anya.

Érződött a hangján a csalódás. Az, hogy erre a bécsi éjszakára nagyon számított.

Megállás nélkül hajtottam keresztül Ausztrián. Anya nézte a vidéket, az apró kajüt-ablak mozivásznán átvonuló Alpokat.

Landeckben szálltunk meg, az Arlberg-hágónak nem vágtam neki éjjel. Fent, a szobánkban vacsoráztunk, mert anyám nemcsak ajándékokat hozott, és most kipakolta elénk az elemőzsiás kosarat.

Május volt, a szobákat már nem fűtötték a tiroliak. Clo mellém fészkelte magát. A bőre illatára ma is emlékszem, fél évszázad után. Reszketve ébredék fel még ma is, ha velem álmodom. De akkor éjjel azt hittem, hogy nincs abban semmi különös, ha újra a feleségemmel vagyok.

Az Inn vad zuhatag itt a hegy tövében. A víz zubogása betölti a völgyet; reszket tőle még a levegő is az Arlberg sötét sziklatömbje alatt.

– Szebben beszél, mint te! – suttozta Clo.

– Ilyennek képzelted?

– Nem tudom – felelte. – Nem egészen.

Kislány korában volt mellette egy svájci nevelőnő. És anyám később sem hagyta félbe a tanulmányait. Bevágta mind az öt múlt időt, elszántan, engedelmesen. A rendhagyó igék ugyan rajta sem segítettek. A háború után hosszú évekig takarítóbrigádokban dolgozott.

– Felnevelt! – mondta Clo.

– Nem szeretett – feleltem. – Ma sem tudom, mi a szeretet.

Hallgattunk. – Még az állatokat is jobban szerette. Télen sokszor nem volt mit enniünk, de ő minden reggel kiment a kertbe, és megetette a rigókat.

– Mit gondolsz – kérdezte Clo –, miért jött ki utánad?

– Haza akar vinni! – feleltem. – Csak azt nem értem, hogy minek!

Nem tudtunk elaludni. Amikor már-már elnyomott az álom, felsírt mellettünk a gyerek.

– Mire gondolsz? – kérdeztem.

– Anyádra – felelte. – Rosszul bánsz vele, érted? Azért van itt, mert csak így tudja kimutatni...

– Micsodát?

– Hát azt, te töketlen, hogy szeret!

Másnap még megálltunk fenn a hágón. Friss hó esett az éjjel, megdobáltam a feleségemet. Amikor átkeltünk a Rajna-hídon, már esteledett.

Hazavittem, letettem a kapuban Clót és a gyereket.

– Mi nem itt lakunk – mondtam anyámnak.

Fáradtak voltunk, és hát a feleségem sem marasztalt. Később a szememre hánnya, hogy nem kísértem fel őket a lakásba. A kicsi álmos volt, elesett.

– Megszokhattam volna – mondta keserűen –, hogy rád nem számíthatok.

Anyám nem szólt egy szót sem aznap este. A szobában felállított egy ágyat a tulajdonos, ő pedig betolta alá az ajándékokat.

– Istenem! – sóhajtotta megilletődve. – Egy bidé!

A szoba-konyhás otthoni lakásban nem volt sem lefolyó, sem csap.

Így kezdődött ez a két hét anyámmal. Közös életünk furcsa két hete. Anya keveset beszélt, én kérdezgettem inkább. Apránként, mondatról mondatra szedtem ki belőle, hogy még mindig a régi lakásban élnek, hatan egy szobában, három nemzedék, az állandó torzszalkodással, amit egy ilyen tömegszállás jelent. Ehhez képest pompás kis hely volt ez a garniszálló. Az Anyó. A magány meg a csend.

Lent a kocsmában reggeliztünk, jó időnk lesz, mondta minden reggel Eugén, a tulajdonos, miközben átfutottam a napilapokat.

– Mit csinálunk? – kérdeztem a kávé és a franciakifli után.

Apránként megmutogattam anyámnak a várost. A templomokat és az üzleteket. Azután egyszer csak elfogyott a pénzem.

– És most mi lesz? – kérdezte, olyan riadtan, hogy felnevettem.

A munkámról még nem beszéltem eddig. Anyámnak fogalma sem volt róla, hogy a pénz itt a Rajna partján hol terem.

A Vogézekbe mentünk, fent a hegy tetején volt egy pedagógusüdülő, ahol már más-kor is kiállítottam a könyveimet. Hasznost a kellemessel! – gondoltam, miközben meg-raktuk a teherautót a kiadó előtt.

Jó időt fogtunk ki, Eugén jóslata ezúttal bevált. Anya sétálni mehetett, míg én bent a hallban árultam a könyveket. Délre összejött a két ebédjegy ára, a szieszta után pedig már alig győztem hajtogatni a bankjegyeket.

Azokban az időkben egy tizenkét kötetből álló sorozattal bolondítottam az embe-reket. A világirodalom klasszikusai, színes selyembugyiban, mert a borítólaphoz egy nőiálsóruha-gyár adta a resztliket. Egyszer, mikor már nagyon untam a vigéckedést, Balzac arcképe helyébe beragasztottam az én fényképemet.

– De hiszen ez maga! – mondták megdöbbenve az emberek.

Én pedig a fülükbe súgtam, hogy ez itt az *Emberi színjáték*. Az asztal a színpad, én pedig – ha honorálnak – akár még Balzac is lehetek. A vevők megbotránkoztak ilyen-kor. De volt, aki dedikáltatta magának a megcsonkított Balzac-kötetet.

– Oszd be a pénzt! – mondta anya. Ma sem tudom, hogy büszke volt-e rám, vagy szégyellte a manővereimet.

– Felugrunk Párizsba! – nevettem.

– És a gyerek?!

Minden második szombaton én őriztem a gyereket.

– Magunkkal visszük őt is!

– Clót is? – kérdezte anyám.

– Ha kedve tartja.

Egy ilyen párizsi útra soha nem kellett különösebben rábeszélni a feleségemet.

Amikor az első világháború végén az Entente bevonult Budapestre, nagyapám kezelte Gamelin tábornok kisfiát. Kivéste a gyerek koponyáját, akkor még nem voltak anti-biotikumok.

A megszállók kivonulása után egy ideig még kapcsolatban maradt egymással a két család. Amikor hét évvel ezelőtt Párizsba kerültem, a generális kedvesen érdeklődött a nagyapám iránt, akit – mert hát közben volt ugye még egy világháború! – azóta már elpusztítottak a szövetségeseik.

Anyám nagyon várta ezt a találkozást. Azt képzelte talán, hogy segíteni fog rajtunk a Gamelin család. Nekem akkor már több tapasztalatom volt. Az ilyen reményekből rendszerint egy batyura való hasznavehetetlen használt ruha lett.

A tábornok fia, Jean, valami vezérigazgató volt. Ennél kevesebb a polgárság íratlan szabályai szerint nem is lehetett. Nyilván könyvkiadással foglalkozott: miközben fel-szolgálták a vacsorát, szüntelenül a könyvpiac hiányosságairól kérdezgett.

Evés után átvonultunk a szalonba.

– Mit szól a fiához? – kérdezte anyámtól ez a lékelt koponyájú Jancsi gyerek. – A jég hátán is megél! – tette hozzá lelkesen.

Anyám beszédessé vált aznap este. Mikor ki akart jönni hozzám – mesélte –, az öcsé-met beidéztek. Rá akarták venni, hogy írjon rólam jelentéseket.

– Miért nem jött! – vigyorogtam. – Megírtam volna neki.

– Nem ismered az öcsédet! – felelte anya.

Amikor nem vállalta, megfenyegették. Anya nem tudta pontosan, mi történt, de az öcsém – mesélte – a történetek után sokáig betegeskedett.

A két asszony, Clo és Jean felesége, már visszavonult. Clo később elmesélte, hogy Gamelinék örökbe fogadtak egy gyereket.

– Irigyelnek minket – mondta, és ezen nevetni kellett. El sem tudtuk képzelni, hogy a vezérigazgató irigyelhet.

A Latin negyedben vettem ki szobát, éjjelre anya Gamelinéknél maradt. Amikor másnap elmentem érte, a házmester átadta az elmaradhatatlan használtruha-csomagot.

Mentünk hazafelé. Ittam, énekeltem. Clo folyamatosan gyártotta a szendvicseket. Szerettem ezeket az utazásokat. Ilyenkor valahonnan és valahová ment az ember, a rádióból pedig egész éjjel ömlött a dzsessz.

Jól ismertem a francia országutakat: fix pontjaim voltak mindegyiken. Párizs és Strasbourg között például mindig ittam egy kávét Lignyben. Volt ott egy falu a közelben, ami később is gyakran eszembe jutott. Void. Amikor a trópusra kerültem, a retúr, a visszaút helyén ez a szó állt a repülőjegyemen.

Így ért véget ez a látogatás. Kikísértem a pályaudvarra anyámat. Fel voltam pakolva, mint egy öszvér. Indulás előtt Clo is adott egy ruháscsomagot. Először le akartam őt vinni Bázelig, annak idején járt Bazel és Budapest között egy gyorsvonat. De azután elfogyott a benzinem, olcsóbb volt, ha már itt, Strasbourg-ban vonatra teszem.

A peronon még átadott nekem egy borítékot. Egy ház tervrajzát.

– Úgy képzeltük – mondta halkán –, hogy ha hazajössz, felépíted.

– Meg kellett volna beszélni! – motyogtam.

– Megbeszélni! – sírt fel. – Hiszen még csak nem is tudtam szót váltani veled!

A szobámban már összecsuksa a pótágyat a tulajdonos. Anya batyui ott resteltekedtek a szőnyegen. Az ajándékok. Minden csomagra gondosan rá volt írva, kinek.

Ültem az ágyon, néztem anyám szállás betűit, és eszembe jutott, hogy ez lett volna, amiben úgymond nem volt soha részem. És hogy amnesztia csak odaát volt. Nálam nem volt és nem is lesz soha kegyelem.

Kicsi Sándor András

A BIKAVIADAL

A bikaviadal Spanyolországban és Spanyol-Amerikában (Mexikó, Peru, Ecuador, Kolumbia, Venezuela), valamint enyhébb változatokban Portugáliában és Dél-Franciaországban népszerű látványosság.¹ A bikaviadalt is jól jellemzi az, amit Voltaire az *autodafé*ről írt: „Ha egy ázsiai ember éppen valamely autodafé napján érkezne Madridba, nem éretné, hogy tulajdonképpen mi az, amit itt lát: népmulatság? egyházi ünnep? áldozati szertartás? vagy éppen vágóhíd? Hát mindez együttvéve!” A bikaviadal neve spanyolul *toros* („bi-